

Marian Żurowski

"Pfarrerwahlen im Mittelalter : ein Beitrag zur Geschichte der Gemeinde und des Niederkirchenwesens",
Dietrich Kurze, Köln-Graz 1966 :
[recenzja]

Collectanea Theologica 38/4, 222-223

1968

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

i teologicznych doszli oni do konkluzji, że idea Kościoła państwowego jest sprzeczna z podstawowymi założeniami Kościoła Chrystusowego i dlatego odnośne decyzje panujących są uzurpacją. Np. jeśli chodzi o mianowanie biskupów i duszpasterzy przez władców świeckich. Wówczas administracja Słowa Bożego i sakramentów nie mogłaby się dokonywać według zasad Ewangelii. Byłoby to naruszeniem wolności religijnej. Ta idea została dalej w dyskusjach rozwinięta i wypracowana. W końcu zwyciężyła, zgodnie z ideami powstałymi we Francji, gdzie konstytucja odrzuciła ideę Kościoła państwowego. Dalszy rozwój tej myśli doprowadził do szczęśliwej syntezy, która dopiero w drugiej połowie XIX w. zamieniła się w nieszczęśliwą wrogość między Kościołem a liberalizmem sprzyjającym początkowo wzajemnemu uniezależnieniu się Kościoła i państwa. Niezręczne załatwienie sprawy Wessenberga i pewne ingerencje odgórne dostarczyły zwolennikom febronianizmu nowych argumentów.

Jednak, choć w podręcznikach szkolnych jeszcze panowały poglądy febronianizmu, przekonanie o niezależności w pełni się rozwinęło i doprowadziło do zwycięstwa idei wolnego Kościoła w wolnym państwie, mimo polityki restauracyjnej, nawiązującej do supremacji władców. Liberalna kanonistyka początku XIX w. pomogła więc do pokonania sztywnego systemu Kościoła państwowego i przywróciła Kościołowi jego niezależność oraz przyczyniła się do rozwoju liberalnych i demokratycznych idei.

Pracę tę należy ocenić jako pozytywny wkład do historii kościelnego prawa publicznego. Na koniec warto dodać, że zewnętrzna szata dzieła robi bardzo korzystne wrażenie.

KS. MARIAN ŻUROWSKI SJ, WARSZAWA

DIETRICH KURZE, *Pfarrerwahlen im Mittelalter. Ein Beitrag zur Geschichte der Gemeinde und des Niederkirchenwesens*, Forschungen zur kirchlichen Rechtsgeschichte und zum Kirchenrecht, herausgegeben von H. E. Feine (+), S. Grundmann und H. Nottarp, Band 6, Köln—Graz 1966, Verlag Böhlau, in 8° s. XII, 607, bibliogr.

Dietrich Kurze w swoim obszernym dziele stara się nasświetlić pełniej, niż to było zrobione dotychczas, instytucję wyboru proboszczów w średniowieczu. Zdaje on sobie sprawę, że dotychczasową historię średniowiecza opracowano jednostronnie. Uwzględniano bowiem czyny panujących i możnych, a historia sfer niższych nie miała swoich historyków. Na przykładzie wyboru proboszczów chce autor wypuklić potęgę i słabość tego, rzekomo nie mającego historii, ludu. Wybory będące dowodem pewnej dojrzałości poszczególnych gmin są do tego doskonałą okazją. Ażeby to przedstawić, autor uwzględnił cały kompleks problemów od początku chrześcijaństwa, szczególnie zaś od czasu powstania parafii do końca średniowiecza.

Stwierdza on słusznie, że nie wystarczy ustalić faktu istnienia wyborów, by stąd wyciągnąć wniosek o dokonaniu się tego pod wpływem podstawowej idei chrześcijaństwa. Trzeba zwrócić uwagę nie tylko na działanie czynników teologicznych i kościelno-prawnych, ale także społecznych. Szczególnie podkreśla autor znaczenie związków cechowych, warunków wiejskich i miejskich, a nade wszystko zależności politycznych. Słusznie więc traktuje ten problem w ścisłym połączeniu z rozwojem danej gminy w konkretnych warunkach lokalnych. Nie pomija też zróżnicowania pod względem zależności poszczególnych jednostek kościelno-terytorialnych.

Uwzględnienie tych wszystkich elementów — z równoczesnym zachowaniem zasady chronologicznego przedstawienia problemu — jest bardzo ważne w świetle dzisiejszych wymogów badań historycznoprawnych. Dodatkową trudność, jak stwierdza autor, stanowi fakt, że pograniczne problemy jeszcze

nie są wystarczająco opracowane, np. wybory przy obsadzaniu innych stanowisk społecznych. Dlatego wniosek autora, że jego osiągnięcia nie mogą stanowić ostatniego słowa w tej materii ze względu na niemożliwość całkowitego wyczerpania tematu, jest słuszny. Niemniej trud włożony należy ocenić pozytywnie.

W swoich badaniach autor wykazuje, że fakt wyboru proboszczów był bardziej zróżnicowany, niż to przyjmowano dotychczas. Widzimy też, jak bardzo obszerny jest zakres pracy. Kurze rozpracowuje poszczególne okręgi Europy środkowej dosyć szczegółowo. Obejmuje też swoimi badaniami inne części Europy np. Skandynawię, w której uwzględniła Norwegię, Szwecję, Danię; wschodnią Europę ze szczególnym uwzględnieniem Węgier, Czech, Polski oraz państwa Europy zachodniej: Anglię, Francję, Hiszpanię. Jeśli chodzi o sprawy polskie, szkoda że autor oparł się wyłącznie na literaturze niemieckiej. Jest mu natomiast prawie nieznaną stosunkowo bogata literatura z terenu polskiego, choć mogłaby wnieść do tego problemu wiele konkretnych danych, np. cała wielka dyskusja o powstaniu organizacji parafialnej, publikacje w sprawie prawa patronatu itp. Przecież niektóre z nich posiadają również streszczenia w językach obcych. Cytuje on jedynie *Kodeks dyplomatyczny miasta Krakowa*, co jednak w stosunku do ilości publikacji na temat omawiany przez niego nie może wystarczyć. Dzieło posiada prócz wykazu źródeł i literatury — przeważnie niemieckiej — indeks osób i miejscowości, co ułatwia korzystanie z niego. Poprzednio autorzy omawiający zagadnienie wyborów parafialnych za bardzo podkreślali wpływ idei germanizmu i prawa germańskiego na rozwój wspomnianych wyborów w innych krajach. Autor wyjaśnia, iż na podstawie swoich badań doszedł do wniosku, że rozwiązania w innych krajach są jedynie analogiczne, a to przecież nie może przesądzać o wzajemnej zależności. Konkluzję tę niewątpliwie należy ocenić dodatnio.

KS. MARIAN ŻUROWSKI SJ, WARSZAWA

WILHELM SCHAMONI, *Auferweckungen vom Tode*, Paderborn 1968, nakładem autora, s. 128.

Do znanych pisarzy katolickich w Niemczech zachodnich po ostatniej wojnie należy W. Schamoni. Główną tematykę jego dość licznych publikacji stanowi hagiografia¹. Autor wychodzi z założenia, że wydarzenia z życia świętych są dobrym komentarzem do Pisma św. Krytyczne przebadanie dokumentów spoczywających w archiwach ukazuje w nowym świetle wiele wydarzeń biblijnych. Znany teolog, Hans Urs von Balthasar z uznaniem pisze o publikacjach W. Schamoni'ego, który ukazuje prawdziwe oblicze świętych.

W bieżącym roku Schamoni opublikował oryginalną w tematyce niewielką książkę poświęconą zjawisku wskrzeszenia umarłych, jakie spotkać można w aktach procesów kanonizacyjnych. Wybrał piętnastu świętych z okresu między XIII a XVII wiekiem. Pochód ten rozpoczyna św. Elżbieta z Turynii, a zamyka go sługa Boży kapucyn Marek z Aviano, znany w Polsce z odsieczy Sobieskiego pod Wiedniem. Z polskich świętych autor przytacza akta kanonizacji św. Jadwigi Śląskiej i św. Stanisława Kostki.

W. Schamoni zdaje sobie dobrze sprawę z krytycyzmu dzisiejszych czytelników, z których wielu będzie przerzucać te strony ze sceptycznym wzruszeniem ramion. Dlatego we wstępie podaje zasady rozsądnej i właściwej oceny opisywanych zjawisk, przede wszystkim w świetle Ewangelii, wykazując znaczenie cudu jako znaku posłannictwa Chrystusa nie tylko za jego